

Seaduseelnõu väljatöötamiskavatsus

Tööstusomandi litsentsimise, pantimise ja registrikannete õigusliku tähenduse ühtlustamine

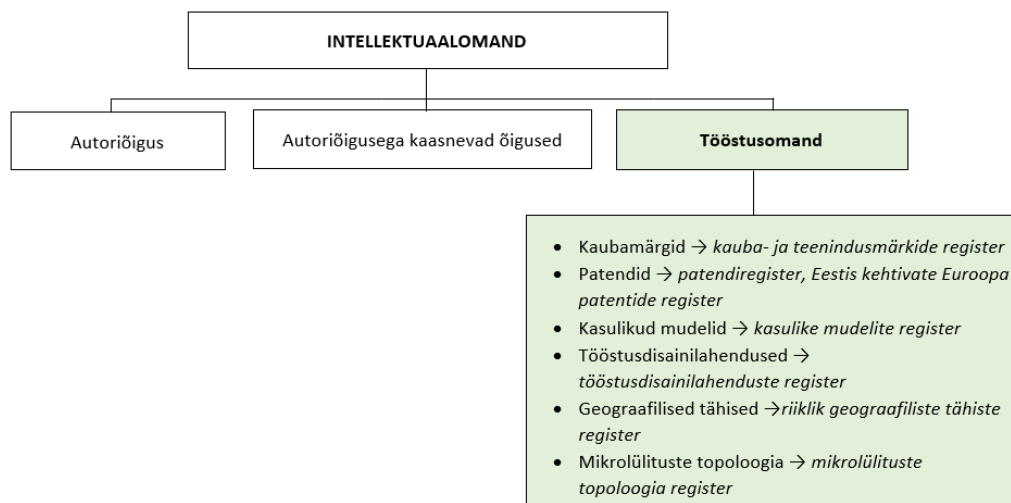
1. Sissejuhatus

Selmet liikuda edasi laiapõhjalise tööstusomandi seadustiku (TOS¹) eelnõuga, otsustati Justiitsministeeriumis 2020. aasta lõpus tegeleda TOSiga lahendatavate probleemidega ükshaaval, ajakohastades olemasolevad tööstusomandi eriseadused ühtsetel alustel.

Prioriteetse probleemide kogumina määratleti tööstusomandi litsentsimise, pantimise ning registrikannete õigusliku tähenduse temaatika koos vajadusega ühtlustada regulatsiooni eri tööstusomandi liikide lõikes.²

Olemasoleva olukorra ning võimalike lahenduste kaardistamiseks on Justiitsministeerium tellinud analüüsi nii tööstusomandi litsentsimise kui ka pantimise regulatsiooni kohta.^{3,4} Analüüsides on välja toodud valdkonna õiguslik raamistik, võrdlevõiguslik perspektiiv ning võimalik valdkonna reguleerimise mudel Eestis.

Need analüüsid on käesoleva väljatöötamiskavatsuse üheks lähtematerjaliks, mille kõrval täidab olulist rolli ka huvi- ja sihtrühmadelt saadav tagasiside väljatöötamiskavatsuses tõstatatud küsimustele. Eesmärk on viia tööstusomandi litsentsimine, pantimine ning registrikannete õiguslik tähendus ühtsetele alustele, et seeläbi tõhustada tööstusomandi kasutamist.

¹ Internetis kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/tos_en_22-7-2014.pdf (23.02.2023)

² Peamised tööstusomandi eriseadused on tööstusomandi õiguskorralduse aluste seadus (TÕAS), kaubamärgiseadus (KaMS), patendiseadus (PatS), kasuliku mudeli seadus (KasMS), tööstusdisaini kaitse seadus (TDKS) ning vähesemal määral ka mikrolülituse topoloogia seadus (MTKS).

³ Aleksei Kelli, Age Värv, Irene Kull. Analüüs tööstusomandi litsentsimise regulatsiooni kohta Eestis, Tartu Ülikool, 2020. Internetis kättesaadav: <https://www.just.ee/media/499/download> (23.02.2023)

⁴ Aleksei Kelli, Age Värv. Analüüs tööstusomandi pantimise regulatsiooni kohta Eestis, Tartu Ülikool, 2022. Internetis kättesaadav: <https://www.just.ee/media/4180/download> (23.02.2023)

Joonis 1. Intellektuaalomandi jagunemine ja väljatöötamiskavatsuse fookus.

Tööstusomandi käsutamise kitsaskohad

2.1. Tööstusomandi registrikande õiguslik tähendus

Probleem

Tööstusomandi registri kannete õiguslik iseloom ei ole eri tööstusomandi liikide lõikes ühtne. Need erinevused mõjutavad nii tööstusomandi üleandmist, pantimist kui ka litsentseerimist.

Näiteks patendiseadus loeb patendi teisele isikule üle läinuks tehingu järgi määratud ülemineku kuupäevast (PatS § 45 lg 7). Sarnane lähenemine kehtib ka tööstusdisaini kaitse seaduses (TDKS § 73 lg 6). Kaubamärgiseadus lähtub seevastu registripõhisest üleminekust – käsutustehingule lisaks on vaja ka registrikande tegemine (KaMS § 18 lg 3). Eeltoodud registrikannete erinev iseloom takistab ja komplitseerib tööstusomandi õiguste käivet.

Registrikande õiguslike tähenduse reguleerimisel tuleb kaaluda erinevaid huve. Kui kandel on üksnes deklaratiivne tähendus, toob see kaasa käibe ebakindluse. Omandaja, litsentsisaaja või pandipidaja ei saa olla kindel selles, et tehingu teine pool on ikka tõesti omanik. Sellest tulenevalt võib tööstusomand olla vähem atraktiivne, näiteks laenutagatisena.

Väike- ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEde) jaoks on tööstusomandi tagatisel krediidi saamine üks oluline võimalus majandus- ja arendustegevuseks vajaliku lisafinantseeringu saamisel.

Eesmärk

Seadusemuudatustega soovitakse ühtlustada registrikannete õiguslik iseloom eri tööstusomandi liikide lõikes, võttes arvesse kõikide käibes osalejate huve (tööstusomandi ülemineku mõlemad pooled, kolmandad isikud, litsentsisaajad, pandipidajad jm).

Seeläbi tagatakse tööstusomandi registrite võimalikult suur usaldusväärsus ning õiguskäibe kindlus, kahandamata seejuures õiguskäibe kiirust.

Muudatuse üldine eesmärk on parandada ettevõtjate jaoks rahastusvõimaluste kättesaadavust ning toetada innovatsiooni. VKEdele ja eriti *start-up* ettevõtjatele võib tööstusomandi tõhus käsutamine tähendada olulist majanduslikku mõju või konkurentsieelist. Registrikannete konstitutiivsuse põhimõte toetab ka riigi üldist usaldusväärssust ettevõtjate silmis.

Lahendused

Tööstusomandi registri võimalikult suurt usaldusväärssust ning õiguskäibe kindlust oleks võimalik saavutada, andes registrikannetele konstitutiivse tähenduse. See tähendaks näiteks, et tööstusomand ei lähe teisele isikule üle enne, kui on tehtud vastavasisuline registrikanne. Samas pidurdaks selline lahendus õiguskäibe kiirust. Tuleks leida alternatiivne lahendus, mis võimaldaks piisavalt arvesse võtta kõikide käibes osalejate huve. Tööstusomandi eseme kuuluvus peab olema kolmandale isikule nähtavaks tehtud registrikandega. Samas ei peaks registrikande puudumine mõjutama tehingute kehtivust nende isikute vahel, kes on registrisse kandmisele kuuluvatest asjaoludest teadlikud.

Nimetatud põhimõtetele vastaks lahendus, mille kohaselt tööstusomandi üleminek ühelt isikult teisele toimub küll poolte kokkuleppega, kuid kolmandate isikute suhtes loetakse õigusmuudatus toimunuks siis, kui see on kantud registrisse. Kui tööstusomandi eseme võõrandamine on küll toimunud, ent seda pole registrisse kantud, riskib omandaja sellega, et võõrandaja võõrandab eseme teistkordselt. Kui teisena toimunud võõrandamine kantakse registrisse, loetakse omanikuks registrisse kantud isik.

Kolmas isik, kes tugineb registrile, võib eeldada, et seal kajastamata tehingut (võõrandamist, aga ka näiteks litsentsilepingu sõlmimist) ei ole aset leidnud. Selline lahendus tagab, et tehingupooled (reeglina omandaja, samuti litsentsisaaja) on huvitatud õigusmuudatuse võimalikult kiirest registrisse kandmisest.

Tööstusomandi üleminekul peaks registreeritud pant ning registreeritud litsents jääma püsima ning minema üle tööstusomandi uuele omanikule, sest viimasel oli võimalus sellest teadlikuks saada.

Sobivus kehtivasse õiguskorda

Eestis kasutatakse sarnast lahendust väärtpaberitega seotud registrikannete puhul. Eesti väärtpaberite registri seaduse (EVKS) § 9 lg 1-2 näevad ette, et „[õ]igus registrisse kantud väärtpaberitele loetakse kolmandate isikute suhtes kehtivaks üksnes juhul, kui õigus on kantud registrisse. Kui isik omandab registrile tuginedes heauskselt väärtpaberi või õiguse väärtpaberile, loetakse register tema suhtes õigeks“.

Tööstusomandi pandi konstitutiivsuse põhimõte oleks kooskõlas ka asjaõigusseaduses sätestatud registerpandi üldregulatsiooniga, mis näeb ette, et pandi kanne on konstitutiivne. Asjaõigusseaduse (AÕS) § 299 lg 1 näeb ette: „registerpandi tekkimiseks on vajalik pandieseme omaja ja pandipidaja kokkulepe eseme koormamise kohta registerpandiga ja pantimise kohta kande tegemine vastavasse registrisse“.

Lahendus teistes riikides

Deklaratiivsete kannete mudel on kasutusel näiteks Saksamaal, kus sellist lahendust peetakse oluliseks puuduseks, mis takistab ja komplitseerib tööstusomandi õiguste käivet.⁵ Nn Prantsuse registrisüsteemina tuntud lahendus, kus registrikanded on konstitutiivsed, on kasutusel paljudes Euroopa riikides. Sarnane süsteem on kasutusele võetud ka Euroopa patendi ja ühenduse disaini (Euroopa Liidu disaini) puhul.

2.2. Tööstusomandi pantimine

Probleem

Kehtivas õiguses on tööstusomandi esemete pandiga koormamine reguleeritud erinevalt ning mõne tööstusomandi liigi puhul puudub see sootuks. Teisisõnu, regulatsioonil puudub ühtne kontseptsioon. Sisalduvad kõrvalekalded AÕS registerpandi regulatsioonist (vrd: PatS § 14 lg 2¹, kasuliku mudeli seaduse (KasMS) § 13 lg 4, TDKS § 73¹ lg 5, KaMS § 24-27). Samuti on ebaselge, miks on eriseadustes kirjas pandi aktsessoorsus (mitteaktsessoorsuse korral ei eelda pant tagatava nõude olemasolu; aktsessoorsuse korral eeldab pant tagatava nõude olemasolu, st

---

⁵ Hans-Jürgen Ahrens, Mary-Rose McGuire. Modellgesetz für Geistiges Eigentum. Normtext und Begründung. München, Sellier European Law Publishers, 2012, lk 338

pant ja tagatud nõue on lahutamatu seotud ja jagavad sama saatust; TÕAS § 31 lg 2, KaMS § 26).

Tööstusomandi esemete, eelkõige registrisse kantud esemete pantimine, tuleks viia ühtsetele alustele. Regulatsiooni ebaselgus toob kaasa selle, et ettevõtjad ei kasuta tööstusomandi pantimist kui võimalikku rahastamisvahendit, lisaks raskendab see tarbetult valdkonna praktikute (sh patendivolinike, Patendiameti) tööd. Tööstusomandi pantimise analüüsis on muuhulgas järeldatud, et rahvusvaheliste tehingute kontekstis võivad liiga keerulised vorminõuded (nt notariaalne vorm) mõjutada kaudselt Eestit kui majanduskeskkonda.

Seaduseelnõu väljatöötamise käigus vajavad lahendamist järgmised küsimused:

- 1) Kas loodav ning tööstusomandi eri liikide suhtes ühtne regulatsioon saaks tugineda asjaõiguseadusest tulenevatele registerpandi üldpõhimõtetele?
- 2) Kas tööstusomandi pant peaks olema mitteaktsessoorne või aktsessoorne?
- 3) Kas pandi tekkimine peaks olema seotud kande tegemisega tööstusomandi registris?
- 4) Kas ühispani ja omanikupandi seadmine peaks olema ette nähtud?
- 5) Milline peaks olema pandi seadmise kokkuleppe vorm? (Nt kirjalik.)
- 6) Kas tööstusomandi registreerimise taotlus võiks olla panditav? (Kehtib näiteks kaubamärkide puhul vastavalt ELi kaubamärgi määruse artiklile 28 ja KaMS §-le 27.)

Eesmärk

Muudatustega soovitakse ühtlustada tööstusomandi esemete pantimise regulatsioon eri tööstusomandi liikide lõikes, võttes arvesse kõikide osapoolte huve. Samuti soovitakse luua selgus pandi aktsessoorsuse või mitteaktsessoorsuse ning teiste ülalmainitud küsimuste osas. Muudatuste eesmärk on tööstusomandi registrite võimalikult suur usaldusväärus pantide osas ning õiguskäibe kindlus, kahandamata seejuures õiguskäibe kiirust.

Laiem eesmärk on suurendada tööstusomandi kui tagatise usaldusväärust ja atraktiivsust krediidiandjate silmis ning seeläbi tööstusomandi pantimise võimaluse kasutamist ettevõtjate hulgas. Täiendav rahastusvõimalus võib olla oluliseks ettevõtlust soodustavaks teguriks eelkõige VKE-dele.

Lahendused

Esialgsed eelistatud lahendused, mis aitaksid luua selgust tööstusomandi eseme pantimise regulatsioonis, on eelnõu ettevalmistajate hinnangul järgmised:

1. Tööstusomandi esemete pantimise ühtsed alused saaksid tuleneda AÕS registerpandi regulatsioonist ning põhimõtetest. Tegemist võiks olla AÕS registerpandi alaliigiga, mille erisused reguleeritakse eriseaduses.
2. Tööstusomandi pant võiks olla mitteaktsessoorne AÕS § 297 lg 3 analoogia alusel. Mitteaktsessoorne pant ei eelda tagatava nõude olemasolu ning oleks eeldatavalt krediidiandjate jaoks atraktiivsem – kuivõrd see tagatava nõude olemasolu ei eelda, on seda võimalik seada enne krediidi andmist. (Mitteaktsessoorsust on soovitatud ka Eesti õiguskirjanduses.⁶)

---

⁶ V. Kõve. Varaliste tehingute süsteem Eestis. Tartu, 2009, lk 266

3. Tööstusomandi pandi tekkimine võiks olla seotud kandega tööstusomandi registris. Tööstusomandi pandi kanne oleks registerpandi kandega analoogselt konstitutiivne (vt AÕS § 299 lg 1). St pandi tekkimiseks oleks lisaks poolte kokkuleppele vajalik ka vastava registrikande tegemine ehk kaubamärgi pantimise regulatsiooni laiendataks muudele tööstusomandi esemete pantimisele. Konstitutiivne registrikanne suurendaks ka tööstusomandi esemete õiguskäibe kindlust – küsimuses, kas tööstusomandi ese on panditud või mitte, saab selle omandaja tugineda registrikandele (vt ToS eelnõu § 16 lg 3).
4. Lisaks tuleks regulatsioonis lahendada küsimus, kas nn ühispani (pandi seadmine mitmele tööstusomandi esemele korraga, vt AÕS § 359) ja omanikupandi (vt AÕS § 328) seadmine peaks olema võimalik. Siin on võimalikud mitmed lahendused.

Juhul kui kujundada vastav süsteem mitteaktseessoorsusena, kus nõude ja pandi vahel ei eksisteeri sedavõrd tihedat seost, võib ühispani seadmise võimalikkus mitmele tööstusomandi esemele korraga olla otstarbekas (vt ka ToS eelnõu § 17). Sellisel juhul on pandipidajal õigus rahuldada ühispaniga tagatud nõue iga tööstusomandi eseme arvel (on ka valikuvõimalus, kas realiseerida nõude rahuldamiseks kõik või mõned ühispaniga tagatud nõuded). See nõuaks, et registrikandest peaks nähtuma nii ühispani seadmine kui ka muud ühispaniga koormatud tööstusomandi esemed. Ühispani seadmine võimaldaks vähendada ka probleemi, kus tööstusomandit tagatisena tihti ei kasutata, kuivõrd tööstusomandi täpse rahalise väärtuse määramine on raske.

Kehtiva õiguse kohaselt on omanikupandi seadmine registerpandile võimalik (vt AÕS § 298(2) ja laeva asjaõigusseaduse (LAÕS) § 18). See võimaldab omanikupandi omanikul reserveerida endale etteulatuvalt võimalus saada krediiti varasemal järjekohal oleva pandi tagatisel.⁷ Hetkel tööstusomandi pandi aktseessoorsuse (TÕAS § 31 lg 2, KaMS § 26) tõttu tööstusomandi esemetele omanikupanti seada ei ole aga võimalik. Süsteemi ümberkujundamisel mitteaktseessorseks oleks mõttekas säilitada omanikupandi seadmise võimalus ka tööstusomandi esemetele (vt ka ToS eelnõu § 17).

1. Pandi seadmise kokkuleppe vormi suhtes puudub hetkel ühtne lähenemine. Kaubamärkidele on seotud notariaalse tõestamise nõue (KaMS § 24 lg 2). Muud eriseadused pandi seadmise kokkuleppe vormi *expressis verbis* ei reguleeri. TÕAS § 31 kohaselt peab pandiga koormamise registreerimine registris olema kirjalik, s.o eeldatavalt ei saa see põhineda suulisel, vaid kirjalikul taotlusel. Samuti, kuivõrd tööstusomandi üleandmine on reeglina kirjalik tehing, siis ei peaks ka patendileping olema notariaalses vormis. Ehk registerpandi seadmine peaks eeldatavalt olema kirjalik, s.o positiveeritud kirjaliku pandilepingu nõue (vt ka ToS eelnõu § 16 lg 3).

Sobivus kehtivasse õiguskorda

Pakutud regulatsioon põhineb suuresti AÕS registerpandi regulatsioonil, kuivõrd kehtivate tööstusomandi eriseaduste regulatsiooni ulatus ja sisu on ebaühtlane. Uus tööstusomandi pantimise süsteem võiks olla AÕS registerpandi alaliik, kus on reguleeritud vaid erisused AÕSist.

---

⁷ V. Kõve.. Asjaõigusseaduse § 328 kommentaarid, - P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, T. Puri (Koostajad). Asjaõigusseadus II. 4.-9. osa (§-d 172-365). Kommertspandiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura, 2014, lk 526

Regulatsioon peaks olema tööstusomandi esemete lõikes sarnase ulatuse ja detailsusastmega. Seejuures on õiguskirjanduses märgitud, et eelistatavam ja lihtsam oleks edasi liikuda tööstusomandi seadustiku eelnõuga, kui et hakata kõiki eriseadusi sarnaselt muutma.⁸

Lahendus teistes riikides

Saksa õiguses on õigusele seatud pant aktsessoorne, eeldades panditava eseme/õiguse olemasolu (BGB § 1204 lg 2). Pantida on võimalik patenti, kasulikku mudelit, kaubamärki ja disainilahendust (PatG § 9, GebrMG § 22, MarkenG § 29 lg 1, DesignG § 30 lg 1 p 1). Pantida on võimalik ka tööstusomandi registreerimise taotlusest tulenevat ooteõigust (vt nt MarkenG § 31, DesignG § 32) ning taotluse rahuldamise korral laieneb siis pant ka registrisse kantavale tööstusomandi esemele. Panti seadmise kokkulepe vorminõuet Saksa õiguses ei ole. Praktikas sõlmitakse need aga tihti kirjalikus vormis.⁹

Leedu tööstusomandi pantimise mudel on Eesti omaga sarnane. Pantiõiguse üldine raamistik tuleneb Leedu Tsiviilkoodeksist ning erisätted tööstusomandi eriseadustest.

Ka Lätis on võimalik registreeritud tööstusomandit pantida. Tööstusomandi pantimise üldine raamistik tuleneb Läti kommertsipandi seadusest.

Teiste riikide regulatsiooni analüüsist järeldub, et pigemini on riikide pantiõigus vastavate riikide õigussüsteemide integreeritud osa ning tervikkujul neid Eesti õigusesse üle võtta ei ole praktikas võimalik.

2.3. Tööstusomandi litsentsimine

Probleem

Tööstusomandi registri kannete õiguslik iseloom omab tähendust ka litsentseerimise suhtes. Sellekohane ebaselgus takistab ja komplitseerib tööstusomandi õiguste käivet.

Küsimused ja teemad, mille osas valitseb ebaselgus ning mis vajavad seaduseelnõu väljatöötamise käigus lahendamist:

2. Tuleb langetada õiguspoliitiline valik, kas litsentsilepingute registreerimise võimalus peaks Eesti õiguses (jätkuvalt) eksisteerima. Kui jah, siis milline peaks olema registreeringu õiguslik tähendus (õiguslik tähendus pooltele, kolmandatele isikutele, õiguste omajatele)?
3. Kas registreeringust peaks sõltuma ka litsentsilepingu kehtivus, nagu näeb ette praegune regulatsioon?
4. Milline peaks olema litsentsilepingu vorm?
5. Milline prioriteet peaks litsentsilepingute kollisiooni korral olema eri litsentsilepingutel (sh registreeritud vs registreerimata)? Hetkel ei ole regulatsioon eri tööstusomandi esemete lõikes ühtne. Võlaõigusseaduse (VÕS) § 370 lg 4 ja KaMS § 21 lg 2 näevad ette, et prioriteetne on varasem litsentsileping. PatS § 46 lg 4 ja TDKS § 74 lg 5 ning

⁸ Aleksei Kelli, Age Värvi. Analüüs tööstusomandi pantimise regulatsiooni kohta Eestis, Tartu Ülikool, 2022, lk 41.

⁹ Brinkmann, M., Rüther, D., Scraback, B. Security Rights in Intellectual Property in Germany. In: E.-M. Kieninger (ed.), Security Rights in Intellectual Property, Ius Comparatum – Global Studies in Comparative Law 45, p 406; Heuer, J. H. Kreditsicherung durch Intellectual Property Rights. Zeitschrift für Bank- und Kapitalmarktrecht, 2020/11, S. 561.

mikrolülituse topoloogia kaitse seaduse (MTKS) § 50 lg5 seevastu, et prioriteetne on registreeritud litsentsileping.

6. Kas tööstusomandi üleandmise korral jääb litsentsileping kehtima? Hetkel ei ole regulatsioon üheselt mõistetav (vt PatS § 46 lg 4 ja 5; KaMS § 21 lg 2; TDKS § 75 lg 3, § 74 lg 6).
7. Kes on litsentsilepingu registreerimiseks õigustatud isik ning kas see registreerimine peaks sõltuma ka litsentsiandja tahtest?

Eesmärk

Muudatustega soovitakse saavutada võimalikult ühtne lähenemine litsentsilepingutele ja nende võimalikule registreerimisele Eesti eri tööstusomandi esemete lõikes, võttes arvesse eri osapoolte huve, samuti on eesmärk saavutada tööstusomandi registrite suurem usaldusväarsus ning õiguskäibe kindlus.

Eesmärk on toetada tööstusomandi litsentseerimise võimaluse laialdasemat kasutamist ettevõtjate hulgas ning tagada, et regulatsiooni ebaselgus ei takistaks tööstusomandi õiguste tõhusat käivet. Litsentsiandjate (tööstusomandi eseme omanike) ja -saajate jaoks muutub litsentsilepingute sõlmimine ja registreerimine – eeldusel, et sellega jätkatakse – selgemaks.

Lahendused

Kuivõrd tööstusomandi liike ei peaks erinevalt reguleerima, peaks lähenemine litsentsilepingute osas olema ühtne kõikide registreeritavate tööstusomandi esemete puhul. Eelistatud lahendussuunad on järgmised:

1. Tööstusomandi litsentsilepingute registreerimise (jätkuvat) vajadust võib pigem jaatada. See võimaldab kaitsta nii litsentsisaajate kui ka kolmandate isikute huve. See võimaldaks lahendada mitme litsentsisaajaga sõlmitud litsentsilepingute kollisioone.
2. Seejuures registreeringu õigusliku tähenduse osas on skaala ühes otsas tähenduse puudumine ning teises otsas litsentsilepingu kehtivuse sõltuvus registreeringust. Skaala keskel võiks olla eelistatud variant, kus litsentsilepingu registreering kaitseb litsentsisaajat, tööstusomandi omandajat ja kolmandat isikut.¹⁰ St litsentsilepingu pooltevahelise kehtivuse eeldus ei pea olema rangelt seotud lepingu registrisse kantusega. (Ka AIPPI soovitudest tulenevalt ei peaks litsentsilepingu kehtivus lepingupoolte sõltuma litsentsilepingu registreeringust.¹¹)
3. VÕS 18. peatükk ei sisalda litsentsilepingutele üldist kohustuslikku vorminõuet. Seega saab vorminõue tuleneda eriseadustest. Tööstusomandile on valdavalt ette nähtud kirjalikkuse nõue (PatS § 46 lg 1, KasMS § 43 lg 1, MTKS § 50 lg 7, TDKS § 52 lg 1 ning § 74 lg 7). Kaubamärkide litsentsilepingutele vorminõuet pole, ent selle võib tuletada (KaMS § 50⁵). Kokkuvõttes ei ole litsentsilepingule kirjaliku nõude kehtestamine kõikide

---

¹⁰ Õiguskirjanduses on pakutud, et kollisiooni korral oleks prioriteet registreeritud lepingul, litsents säiliks tööstusomandi üleminekul ning litsentsisaajal oleks ka õigus pöörduda õiguste kaitseks kohtusse. Aleksei Kelli, Age Värvi, Irene Kull. Analüüs tööstusomandi litsentsimise regulatsiooni kohta Eestis. Tartu Ülikool, 2020, läbivalt.

¹¹ *The effect as between the parties of a Transaction should not require that the Transaction be registered in any registry.* AIPPI. Resolution. Contracts regarding Intellectual Property Rights (assignments and licenses) and third parties.

tööstusomandi liikide lõikes nähtavasti vajalik. Küll aga võiks olla tõendamise mõttes tarvilik kehtestada kirjalikku taasesitamist võimaldav vorm (TsÜS § 79), mis tagaks võimaluse lepinguga tutvuda, seda talletada ning registrikandeid teha. Ehk piisav peaks olema, kui registreerimisele kuuluvates tingimustes kokkuleppe saavutamist tõendatakse kirjalikku taasesitamist võimaldava vormi kaudu.

4. Hetkel eri tööstusomandi liikide litsentsilepingute (sh registreeritud vs registreerimata) kollisiooni suhtes ühtset lähenemist ei ole. Võimalik tulevane mudel oleks anda varasematele registreeritud litsentsilepingutele prioriteet kõigi teiste litsentsilepingute ees. Teisalt võivad ettevõtjad litsentsilepingut mitte registreerida ärisaladuse kaitse soovi korral, mistõttu võib registreeritud litsentsilepingute prioriteetsus riivata ärisaladuse kaitse soovi.
5. Litsentsilepingu üleandmise suhtes võiks õiguspoliitiline valik olla, et litsentsileping säilitab kehtivuse olukorras, kus tööstusomand antakse üle. Hetkel ei ole regulatsioon selles osas üheselt mõistetav, st kas lähevad üle kõik litsentsilepingud või ainult registreeritud lepingud. Õiguskäibe selguse seisukohalt oleks mõistlik eeldada, et eelkõige lähevad üle registreeritud litsentsilepingud ning nende kõrval ka sellised, millest tööstusomandi omaja oli teadlik või pidi teadlik olema.
6. Litsentsi registreerimist puudutav valdkond on osaliselt rahvusvaheliselt reguleeritud (Kaubamärgiõiguse Singapuri lepingu art 17 lg 4). Nende nõuetega tuleb valdkonnas muudatusi tehes arvestada. Litsentsilepingu registreerimiseks õigustatud isiku osas saab lähtuda kehtiva õiguse regulatsioonist ning tööstusomandi seadustiku pakutud regulatsioonist – litsentsi registreerimise aluseks on selle andja või saaja kirjalik avaldus (ToS § 58 lg 1). Kuivõrd litsentsilepingu registreerimine on litsentsisaaja huvides, peaks seda teha saama litsentsiandja tahtest sõltumatult, ent selle registreerimine ei ole kohustuslik (võimalik ärisaladuse kaitse). Kande aluseks olevate asjaolude tõendamine peaks olema avalduse esitaja kohustus (nt litsentsilepingu väljavõtte alusel).

Sobivus kehtivasse õiguskorda

Pakutud regulatsioon on kooskõlas VÕS regulatsiooniga ning ühtlustab seniseid killustatud tööstusomandi valdkonna eriseaduste regulatsioone. Seejuures saab osaliselt säilitada senise (ent dubleeriva) regulatsiooni, näiteks litsentsilepingu registreerimisel esitatavate andmete osas (PatS § 46 lg 4, TDKS § 76 lg 2, KaMS § 50⁵ lg 1-2, vt ka ToS § 58).

Regulatsioon peaks olema tööstusomandi esemete lõikes sarnase ulatuse ja detailsusastmega. Seejuures on pakutud regulatsioon suuresti kokkulangev tööstusomandi seadustiku eelnõu omaga, millega edasiliikumise mõtet on toetatud ka õiguskirjanduses.¹²

Lahendus teistes riikides

Saksa tsiviilkoodeksis (BGB) litsentsilepingut puudutav normistik puudub, litsentsilepingu olemust ja sisu puudutavad seisukohad on olnud kohtupraktika kujundada. Tööstusomandi litsentsileping on siiski vormivaba, st litsentsi kehtivuse eelduseks ei ole kokkuleppe sõlmimine kindlas vormis.¹³ Litsentsilepingu sõlmimist saab tõendada kirjalike dokumentidega või mõne

---

¹² Aleksei Kelli, Age Värvi, Irene Kulli. Analüüs tööstusomandi litsentsimise regulatsiooni kohta Eestis. Tartu Ülikool, 2020, läbivalt.

¹³ Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 15 Rn. 38, Rn 83; BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn.

muu lepingu tõlgendamise teel, kui litsentsilepingu sõlmimine sellest järeldub.¹⁴ Litsentsilepingu kehtivus tööstusomandi registri kandest ei sõltu.¹⁵ Litsentsi registreerimine on vabatahtlik ja seda tehakse omaniku või litsentsisaaja avalduse alusel ning teise poole nõusolekul (PatG § 30 lg 4, MarkenG § 30 lg 6). Tööstusomandi eseme üleminek varem antud litsentsi ei mõjuta (PatG § 15 lg 3, MarkenG § 30 lg 5, GebrMG § 22 lg 3, DesignG § 31 lg 5 ning litsentsi kehtima jäämine ei ole tehtud sõltuvaks selle registreeringust.

Ka Leedu tööstusomandi õigus näeb ette litsentsilepingute registreerimise võimaluse. Kaubamärgiseaduse kohaselt saab litsentsilepingu registreerida poole taotlusel (art 27 lg 2). Tööstusdisaini kaitse seadus sisaldab analoogset regulatsiooni (art 41). Mõlemad on Eesti seadustega sarnased.

Läti patendiseaduse kohaselt patendi üleandmine või litsentseerimine varem antud litsentsi kehtivust ei mõjuta ning litsentsileping omab õigusjõudu kolmanda isiku suhtes siis, kui see on registreeritud (art 50). Disainiseaduse kohaselt litsentsileping registreeritakse lepingupoole õigusi tõendava dokumendi alusel (art 43 lg 6). Litsentsilepingut ei või üle anda ilma litsentsilepingus märgitud loata (art 43 lg 5). Samuti ei saa litsentsist loobuda selle saaja kirjaliku loata, kui litsentsileping on registreeritud (art 36 lg 3. Kaubamärgiseaduse kohaselt, kui kaubamärk või selle taotlus antakse üle, siis läheb üle vaid registreeritud litsentsileping (art 29 lg 8). Litsentsilepingu üleandmiseks peab olema omaniku nõusolek (art 29 lg 4). Taotluse lepingu registreerimiseks esitab litsentsiandja või -saaja (art 29 lg 5).

2.4. Muud kitsaskohad

Pahausksus vaidlustusavalduse alusena

Hetkel võib asjast huvitatud isik vaidlustada taotleja õiguse kaubamärgile vaidlustusavalduse põhjal apellatsioonikomisjonis KaMS § 10 sätestatud suhteliste õiguskaitset välistavate asjaolude olemasolul (KaMS § 41 lg 2). Nimetatud asjaolude hulka ei kuulu pahausksus, st juhtum, kus taotleja on esitanud taotluse pahauskselt või hakanud seda kasutama pahauskselt (KaMS § 9 lg 1 p 10).

Valdkonna praktikud on märkinud, et taotleja pahausksuse korral on tarvilik ära oodata kaubamärgi lõplik registreerimine ning vaidlustada siis kaubamärk, nõudes selle omaniku ainuõiguse tühistamiseks eraldi menetluses viidatud alusel (KaMS § 52 lg 1). Seega on antud alusel vaidlustamise olukord korrapäratu ning menetlused pahausksuse alusel põhjendamatult killustatud.

Võimalikuks lahenduseks oleks lubada KaMS § 41 lg 2 märgitud korras vaidlustada taotleja õigus kaubamärgile ka KaMS § 9 lg 1 p 10 märgitud alusel, muutes KaMS regulatsiooni vastavalt (eeldatavalt KaMS § 41 lg 2 sõnastuse täiendamine¹⁶).

Justiitsministeeriumile teadaoleva info põhjal on absoluutsetel alustel (sh eelnimetatud pahausksus registreerimistaotluse esitamisel või kaubamärgi kasutama hakkamisel)

7.

¹⁴ BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 7; Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 15 Rn. 38

¹⁵ Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 15 Rn. 41

¹⁶ Võimalik sõnastus: Asjast huvitatud isik võib apellatsioonikomisjonis vaidlustada taotleja õiguse kaubamärgile käesoleva seaduse §-s 9 lg 1 p 10 ja §-s 10 sätestatud õiguskaitset välistava asjaolu olemasolul. /.../

vaidlustusavalduse esitamine võimalik Küprosel, Soomes, Kreekas, Itaalias, Lätis, Leedus, Hispaanias ja Rootsis.

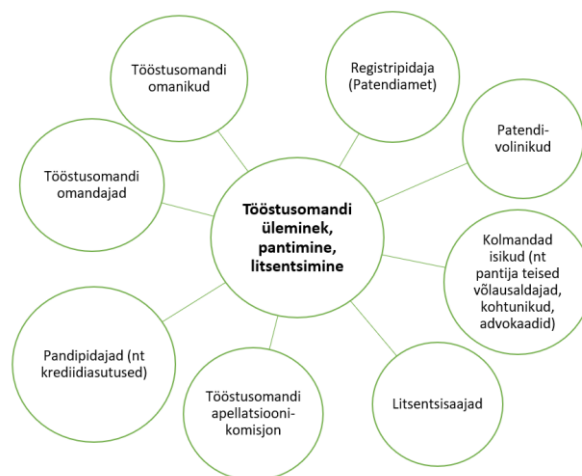
Nimetatud vaidlustusavalduse aluse kitsaskohale lisaks on Justiitsministeeriumil tulevase seaduseelnõuga plaanis adresseerida ka muid huvi- ning sihtrühmade poolt tõstatatud ettepanekuid ja märkusi, sh patendiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (658 SE) menetlemisel tehtud ettepanekuid ja märkusi (kaubamärgi kasutamise vastuväite esitamise temaatika, TOAK dokumentide säilitamise ja nendele juurdepääsu küsimused, (vaidlustus)avalduse leppeperioodi lõpetamise temaatika jt).

3. Mõjud

Nagu väljatöötamiskavatsuses selgitatud, on eelnõu ettevalmistamise käigus kaalumisel rida erinevaid tööstusomandi käsutamise tõhustamisele suunatud muudatusi. Välja on toodud ka esialgsed eelistatud lahendussuunad, mida on varasemates analüüsid peetud otstarbekaks (registrikannetele konstitutiivse tähenduse omistamine, pandi mitteaktseessoorsus, litsentsilepingute registreerimise võimalus ja selle õigusliku tähenduse sätestamine jne).

Mõjuanalüüsis tuuakse välja peamised sihtrühmad, esitatakse andmed tööstusomandi esemete senise registreerimise, pantimise ja litsentsimise kohta ning kirjeldatakse mõju avaldumist, lähtudes esialgsetest lahendus-suundadest.

Joonisel 2 on kaardistatud sihtrühmad, keda kavandatud muudatused puudutavad.

Joonis 2. Väljatöötamiskavatsuse peamised sihtrühmad.

Tööstusomandi registreerimise pidaja on Patendiamet, kelle ülesandeks on muu hulgas vastu võtta ja menetleda tööstusomandi esemete registreerimise taotlusi. Möödunud aasta jooksul võttis Patendiamet vastu 1999 tööstusomandi registreerimise taotlust või Eesti Vabariigis registreerimiseks saanud rahvusvahelist registreeringut. Kaitse taotlemise statistika viimase kuue aasta kohta on toodud alljärgnevas tabelis¹⁷.

¹⁷ Andmed pärinevad Patendiameti kodulehel avaldatud statistikast (<https://www.epa.ee/amet-uudised-kontakt/patendiamet/statistika#item-1>).

Tabel 1. Patendiametile esitatud taotlused ja registreeringud tööstusomandi objekti registreerimiseks aastatel 2017–2022.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Patenditaotlused	41	30	32	23	26	15
Kasuliku mudeli registreerimise taotlused	55	31	73	43	51	43
Kauba- ja teenindusmärgi registreerimise taotlused	1272	1600	1351	1403	1586	1061
EV-s registreerimiseks saabunud kauba- ja teenindusmärgi rahvusvahelised registreeringud*	1260	1210	1284	943	890	817
Tööstusdisainilahenduste registreerimise taotlused	46	68	37	40	40	38
EV-s registreerimiseks saabunud tööstusdisainilahenduse rahvusvahelised registreeringud*	88	59	21	36	35	25
Geograafilise tähise registreerimise taotlused	0	0	0	0	0	0
Mikrolülituse topoloogia registreerimise taotlused	0	0	0	0	0	0
Kokku	2762	2998	2798	2488	2628	1999

* Eestis registreerimiseks saabunud rahvusvaheliste registreeringute puhul on taotleja üldjuhul välisriigi isik.

Suurima osa kaitstud tööstusomandist moodustavad kaubamärgid. Kaupadest taotletakse kaubamärgi õiguskaitset enim elektroonika- ja arvutustehnikakaupadele ning teraviljasaadustele ja maiustustele, teenustest enim reklaami-, ärijuhtimis- ja kontoriteenustele. 2021. aasta lõpus kehtis Eestis 2 063 547 Euroopa Liidu registreeritud kaubamärki, 25 964 registreeritud riigisisest kaubamärki ja 27 137 rahvusvahelist registreeringut, millele laieneb õiguskaitse Eestis.¹⁸

Kavandatud muudatused puudutavad tööstusomandi seaduste alusel registreeritud tööstusomandi esemeid. Mõju ja sihtrühmade (tööstusomandi omanikud ja omandajad) iseloomustamiseks võib välja tuua¹⁹:

- Kaubamärgid
2022. aastal kanti kauba- ja teenindusmärkide registrisse 1185 uut kaubamärki, neist Eesti omanikele 1001. Aasta lõpu seisuga oli registris kokku 26 059 kehtivat kaubamärki, millest **14 322 kuulusid Eesti isikutele.**
- Patendid
2022. aastal kanti patendiregistrisse üheksa uut patenti, mis kõik kuulusid Eesti isikutele. Aasta lõpu seisuga oli registris 119 kehtivat patenti, millest **92 kuulusid Eesti isikutele.**
- Kasulikud mudelid
2022. aastal kanti kasulike mudelite registrisse 36 uut kasulikku mudelit, millest 23 kuulusid Eesti isikutele. Aasta lõpu seisuga oli registris 193 kehtivat kasuliku mudeli registreeringut, millest **159 kuulusid Eesti isikule.**
- Tööstusdisainilahendused
2022. aastal kanti tööstusdisainilahenduste registrisse 45 uut tööstusdisainilahendust, millest 31 kuulusid Eesti isikutele. Aasta lõpu seisuga oli registris 356 kehtivat tööstusdisainilahendust, neist **246 kuulusid Eesti isikutele.**

¹⁸ Patendiameti aastaraamat 2021. <https://aastaraamat.epa.ee/aastaraamat-2021/kaubamargid>.

¹⁹ Andmed pärinevad Patendiameti avaldatud statistikal (<https://www.epa.ee/amet-uudised-kontakt/patendiamet/statistika>).

Majanduslik mõju

I sihtrühm: valdava osa tööstusomandi omanikest moodustavad ettevõtjad (nt kaubamärgi omanikud). Täpsed andmed selle kohta, kui paljudel Eesti ettevõtjatest on registreeritud tööstusomand, puuduvad, kuid tuginedes Patendiameti statistikale ja ettevõtjate üldarvule²⁰, võib hinnata, et suurusjärk jääb vahemikku 5-10% ettevõtjatest.

Registrikande õigusliku tähenduse reguleerimine on ettevõtja jaoks oluline, kui tööstusomandiga teostatakse erinevaid tehinguid. Kui kandel on üksnes deklaratiivne tähendus, toob see kaasa käibe ebakindluse, mis tähendab, et omandaja, litsentsisaaja või pandipidaja ei saa olla kindel selles, et tehingu teine pool on ikka tõesti omanik. Ebakindlus tingib tööstusomandi vähese atraktiivsuse, näiteks laenu tagatisena. Registrikande konstitutiivsus suurendab osapoolte kindlust tööstusomandi omandi üleminekul, litsentsimisel või pantimisel.

Tööstusomandi eseme pantimine registerpandiga ei ole tänases praktikas kuigi levinud²¹. Perioodil 2011-aprill 2022 kanti tööstusomandi registritesse 176 panti, neist 160 kaubamärgile ning 16 leiutisele²². Sarnaselt on praktikas harv ka litsentsilepingute registreerimine (tabel 2).

Tabel 2. Pantide ja litsentside registreerimine aastatel 2018–2022.

	2018	2019	2020	2021	2022
Registreeritud pantide arv	44	5	12	13	20
Registreeritud litsentside arv	4	6	5	1	10

Allikas: Patendiamet

Väljapakutud lahendused tööstusomandi pantimise regulatsioonis (pandi mitteaktseessoorsus, ühis- ja omanikupandi võimaldamine, pandi seadmise kokkuleppe vormi ühtlustamine/lihtsustamine, tööstusomandi registreerimise taotluse panditavus) toovad eelduslikult kaasa pantimiste arvu suurenemise. Tööstusomandi omanikele avanevad paremad võimalused enda omandi pantimiseks, mis omakorda tähendab lisavahendeid ja suuremat paindlikkust ettevõtte tegevuse finantseerimisel. Kuigi ka siiani on pantimine olnud võimalik, on keeruka regulatsiooni tõttu seda võimalust vähe kasutatud.

Potentsiaalsete pandipidajate (võlausaldajate, sh krediidasutuste²³) jaoks vähenevad võimalikud õigusselgusetusest tulenevad riskid laenu andmisel ning tööstusomand tagatisena muutub usaldusväärsemaks ja atraktiivsemaks. Pikemas perspektiivis võib see tähendada ka soodsamaid laenu tingimusi laenuvõtjatele.

Tööstusomandi litsentsimist puudutavad muudatused (litsentsilepingu kehtivus tööstusomandi üleandmisel, litsentsilepingu registreerimise selge õiguslik tähendus, ühtne lähenemine litsentsilepingute kollisiooni korral) on samuti suunatud sellele, et tööstusomandi litsentsimine muutuks selgemaks, lihtsamaks ja leiaks praktikas rohkem rakendamist. Nii litsentsiandjate kui -saajate jaoks suureneb õigusselgus ja väheneb risk võimalike vaidluste tekkeks (näiteks litsentsilepingu kehtivuse osas tööstusomandi müümisel).

²⁰ Statistikaameti andmetel oli Eestis 2022. aastal 148 684 majanduslikult aktiivset ettevõtet (Statistikaameti andmebaas, tabel ER029, https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_majandusüksused_ettevetjad/ER029).

²¹ Kelli, A., Värvi, A. Analüüs tööstusomandi esemete pantimise regulatsiooni kohta Eestis, 2022, lk 10 (<https://www.just.ee/media/4180/download>).

²² Ibid.

²³ Finantsinspektsiooni andmetel tegutseb Eestis üheksa krediidasutus (panka) ja neli välisriikide krediidasutuste filiaali (<https://www.fi.ee/et/pangandus-ja-krediit/krediidasutused>).

Ei ole ette näha, et kavandatud muudatustega kaasneks ettevõtjatele kui peamisele sihtrühmale negatiivseid mõjusid, samuti ei mõjuta need ettevõtjate halduskoormust riigi ees. Võimalikke mõjusid ja riske täpsustatakse siiski eelnõu väljatöötamise käigus, kui konkreetsete lahendused on selgunud.

II sihtrühm: teine oluline majanduslikult mõjutatud sihtrühm on **patendivolinikud**. Patendivolinikud osutavad õigusteenust tööstusomandi alal ning õiguslikud muudatused tööstusomandi regulatsioonis puudutavad seetõttu otseselt nende kutsetegevust. Patendivolinike Koja liikmeskonda kuulub väljatöötamiskavatsuse koostamise hetkel 52 patendivolinikku²⁴.

Mõju patendivolinikele on töökorralduslik, seisnedes uue regulatsiooniga kohanemises ning senisest suuremas õigusselguses. Kui tööstusomandi omanikud puutuvad tööstusomandi üleandmise, litsentsimise või pantimisega üldjuhul kokku harva, siis patendivolinikele on mõju sage (igapäevane). Eelnõuga on kavas ühtlustada tööstusomandi regulatsiooni erinevate tööstusomandi liikide lõikes, mis muudab seaduste rakendamise valdkonna ekspertide vaatest selgemaks. Ei ole ette näha, et patendivolinike töökoormus või -maht senisega võrreldes oluliselt muutuks.

Mõju riigivalitsemisele

Sihtrühm: Patendiamet

Muudatuste mõju tervikuna Patendiameti kui registripidaja töökorraldusele on eelduslikult väike. Eelnõu seadusena jõustumisel kaasneb vajadus uue regulatsiooniga kohanemiseks, mis võib tähendada ajutist töökoormuse suurenemist, kuid põhimõttelisi muudatusi Patendiametile ei kaasne.

Otsesed kulud võivad kaasneda tehnoloogiliste arendustega tööstusomandi registrites ja andmebaasides. Kas ja millises ulatuses on arendused vajalikud, selgub eelnõu edasise väljatöötamise käigus.

Pikaajalises vaates on tõenäoline, et ettevõtjad hakkavad senisest enam kasutama tööstusomandi pantimise võimalust ning ka litsentsilepingute registreerimine sageneb. See tähendab registripidajale küll mõningast koormuse kasvu, kuid mõju on tervikuna väike ning ei eelda täiendavaid ressursse.

4. Kaasamine ja edasine väljatöötamine

Ootame tagasisidet väljatöötamiskavatsuses kirjeldatud valdkondadele (tööstusomandi litsentsimine, pantimine, registrikannete õiguslik tähendus) nii laiemalt kui kitsamalt, tuginedes seejuures ka esitatud küsimustele.

Tagasiside andmise lihtsustamiseks on konkreetsed küsimused toodud väljatöötamiskavatsuse lisas. Palume tagasiside andmisel kasutada lisas esitatud küsimusi. Tagasisidet ootame VTK kättesaamisest alates ühe kuu jooksul aadressile info@just.ee.

Ootame tagasisidet eelkõige kirjalikult, ent oleme edasise käigus valmis korraldama ka

---

²⁴ Patendivolinike Koja andmed seisuga 12.01.2023 (<https://pvkoda.ee/patendivolinikekoda/patendivolinikud>)

kaasamiskoosolekuid.

Väljatöötamiskavatsus esitatakse arvamuse avaldamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Patendiametile, Patendivolinike Kojale, Eesti Advokatuuri intellektuaalse omandi ja IT-õiguse komisjonile, Eesti Juristide Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Tööandjate Keskliidule, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Teenusmajanduse Kojale, Eesti Pangaliidule, Riigikohtule, Tallinna Ringkonnakohtule, Tartu Ringkonnakohtule, Harju Maakohtule, Pärnu Maakohtule, Tartu Maakohtule, Viru Maakohtule, Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale, Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituudile, Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituudile, Registrate ja Infosüsteemide Keskusele. Väljatöötamiskavatsus esitatakse teadmiseks ka Riigikogu Kantsleile.

Indikatiivselt on Justiitsministeerium koostamas väljatöötamiskavatsusele järgnevat seaduseelnõud 2023. aasta jooksul.

Martin Jõgi
Martin.Jogi@just.ee